

Algılanan Anne-Baba Tutumunun Akademik Erteleme Davranışına Etkisi

Bilge Uzun Özer*

* Araştırma Görevlisi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, algılanan anne-baba tutumunun ergenlerde akademik erteleme davranışına olan etkisini incelemektir. Bu amaçla, Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği ve Anne-Baba Tutum Ölçeği, 211 (117 kız; 97 erkek) lise öğrencisine uygulanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşları 14 ile 17 arasında olup yaş ortalamaları 15.4 (SS = .57)'tür. Katılımcıların akademik erteleme davranışı ile algılanan anne-baba tutumu arasındaki ilişki 2 (cinsiyet) X 4 (anne-baba tutumu) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve 2 (cinsiyet) X 4 (anne-baba tutumu) çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yoluyla test edilmiştir. Bulgular, risk alma davranışı sebebiyle erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha sık erteleme yoluna gittikleri; mükemmeliyetçilik ve kontrole karşı tepki sebeplerinden dolayı ailesi otoriter tutuma sahip olan ergenlerin akademik görevleri diğer gruplara oranla daha sık erteledikleri bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Akademik Erteleme Davranışı, Algılanan Anne-Baba Tutumu

ABSTRACT

The purpose of the present study was to examine the effect of parent attitude on adolescents' academic procrastination level. In this respect, Procrastination Assessment Scale-Student (PASS) and Parent Attitude Scale (PAS) were administered to 211 (117 female; 97 male) high school students. The average age of the participants was 15.4 years old ($SD = .57$) with an age ranged between 14 and 17. Effect of parent attitude on academic procrastination was tested by performing 2 (gender) X 4 (parent attitude) ANOVA and effect of parent attitude on reasons of academic procrastination was examined by using 2 (gender) X 4 (parent attitude) MANOVA. Results revealed that males procrastinate academic tasks more than the females due to the reasons of risk taking. Moreover, participants whose parents have authoritarian attitude reported to procrastinate academic tasks more than the other groups for the reasons of perfectionism and rebellion against control.

KEY WORDS: Academic Procrastination, Parental Attitude

Algılanan Anne-Baba Tutumunun Akademik Erteleme Davranışına Etkisi

Süresi uzun ya da kısa sürebilen ergenlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik arasında geçen zaman dilimidir (Garbarino, 1985). Bu dönemin sınırlarının belirlenmesi güç olsa da alan yazınında 12-15 yaş arası erenlik dönemi, 15-17 yaş arası ilk ergenlik dönemi ve 17-24 yaş arası ise son ergenlik dönemi olarak kabul edilmektedir (Ulusoy, Demir ve Baran, 2005). Yönelimin aileden arkadaşına olan dönüşümü bu dönemde görülen en önemli değişikliklerden birisidir (Hill, 1993; Siyez ve Aysan, 2007). Ergenin gelişiminde arkadaş etkisi yadsınamaz olsa da ailenin rolü çok büyüktür (Brown, Mounts, Lamborn ve Steinberg, 1993). Ergenlik döneminde kişisel ve kişiler arası alanlarda yaşanan biyolojik, bilişsel, psikolojik ve sosyal değişiklikler (Beveridge ve Berg, 2007) ve ergenin bunlara uyum çabası aileyi ve aile ilişkilerini de etkileyebilmektedir (Bayraktar, 2007). Bu sebeple bu güne kadar aile değişkeninin, ergenlerin gelişimini içeren değişkenlerle olan ilişkisi birçok araştırmaya konu olmuştur. Araştırma bulguları sosyal ilişkilerin arttığı ergenlik döneminde ailenin çocuktan beklentileriyle beraber çocuğun da aileden beklentilerinin farklılaştığını göstermektedir (Beveridge ve Berg, 2007; Manders, Scholte, Janssen ve Bruyn, 2006). Ergende yaşanan akademik problemler aile ve çocuk arasında yaşanan önemli çatışmalardan birisidir. Bu dönemde ergen, ailenin kendisini anlamasını beklerken aile çocuktan başarı beklemektedir (Ulusoy, Demir ve Baran, 2005). Akademik ortamda başarısızlığın nedenlerini saptamak amacı ile gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda öğrenci performansını etkileyen onlarca neden bulunmuş (örn., Çivitçi, 2006; Koçkar, Kılıç ve Şener, 2002; Uzun Özer ve Temel, 2007), bu nedenlerden biri olarak ortaya konan erteleme davranışı günümüze kadar büyük önem görmüştür (Schouwenburg, Lay, Pychyl ve Ferrari, 2004). Yapılması planlanan akademik görevlerin ileriki bir zamana bırakılıp ötelenmesi olarak tanımlanan (Lay, 1986) akademik erteleme davranışının düzeyi kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bu davranışa katkıda bulunan etmenler göz önünde bulundurulduğunda, davranışın tanımında olduğu gibi, kuramcı ve araştırmacıların ulaştığı ortak bir nokta olmadığı görülmektedir. Bu güne kadar kuramcılar erteleme davranışının nedenlerini farklı yaklaşımlarla açıklamaya çalışmışlardır. Örneğin, Psikoanalitik kuramcılar erteleme davranışının nedenini kaygıdan kaynaklanan kaçınma davranışı ile açıklarken (Ferrari, Johnson ve McCown,

1995), Psikodinamik görüşü benimseyen kuramcılar erteleme eğiliminin çocukluk döneminde anne-babanın tutumu ile ortaya çıktığını savunmuşlardır (Kutlesa, 1998). Davranışçı görüşe göre ise, erteleme davranışı kişilere kısa dönemli haz sağlayan öğrenilmiş bir davranıştır (Lamba, 1999). Bu kuramları temel alarak daha sonra yapılmış araştırmalarda erteleme davranışının çeşitli nedenleri ele alınmıştır. Bu çalışmalar, erteleme davranışının nedenlerinden bazılarının görevden hoşlanmama (Milgram, Sroloff ve Rosebaum, 1988), tembellik (Senecal, Lavolie ve Koestner 1997), sınav kaygısı (Cassady ve Johnson, 2002), düşük öz-saygı (Beswick, Rothblum ve Mann 1988), başarısızlık korkusu (Solomon ve Rothblum, 1984) ve mükemmeliyetçilik (Burns, Dittmann, Nguyen, ve Mitchelson, 2001) olduğunu göstermiştir. Alan yazında daha çok üniversite öğrencileri üzerinde araştırılan erteleme davranışı, lise öğrencilerinde de azımsanamayacak düzeydedir (Uzun Özer ve Temel, 2007). Owens ve Newbegin (1997), bu dönemde başlayan erteleme davranışının ileriki dönemlerde üstesinden gelinmesi zor, performansı olumsuz yönde etkileyen bir alışkanlık olabildiğini belirtmiştir. Özellikle psikodinamik yaklaşımı benimseyen kuramcılar (örn., Burka ve Yuen, 1983) anne ve babanın çocuğa olan tutumunun erteleme davranışı gelişiminde en önemli etkenlerinden birisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda çocukta erteleme davranışı gelişimine sebep olabilecek aile tutumlarını, *baskı*, *şüphe*, *kontrol*, *bağlılık* ve *uzaklık* olan beş farklı tema altında toplamışlardır. Buna göre; çocuğundan mükemmeli bekleyen ve ulaştığında taktir etmeyen *baskı* tutumuna sahip aile, çocuğun gerçek sınırlarını değerlendirmesini engelleyerek çocuğun kendini kabul ettirebilmesi için mükemmele yönelmesine ve dolayısıyla onun erteleme eğilimine sebep olur. Benzer olarak Missildine (1964), çocukluk yıllarında anne-babasının sevgi ve onayını alabilmek için onların koyduğu yüksek standartlara ulaşmanın bir koşul olduğu aile ortamında yetişmenin erteleme davranışı gelişiminde en büyük etken olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumun tam karşıtı olan *şüphe* tutumunu benimseyen ilgisiz aile çocuğa güvensizliğini onu başkalarıyla karşılaştırma, onun başarılarını önemsememe ve başarısızlıklarını kabullenmeme gibi dolaylı yollarla ya da direk olarak iletir. Bu doğrultuda aile çocuğun kendine olan güvenini olumsuz yönde etkileyerek başarısızlık korkusu yoluyla erteleme eğilimine sevk eder. Benzer olarak Burka ve Yuen (1983) özellikle başarı yönelimli batı toplumlarında başarısızlık korkusunun erteleme

davranışına yol açtığını belirtmektedir. Erteleme davranışı oluşumunda etken olan *kontrol* tutumunu içeren temaya göre ise çocuk, erteleme davranışını pasif bir direnç olarak geliştirir. Bu, çocuğun bazı kontrol düzeylerini talepkar aileden alma yoludur. Aşırı korumacı ve aile bağlarını aşırı derecede önemseyen ve çocuğa bunu empoze eden *bağlılık* aile temasında yetişen çocukta kişisel yetersizlik hissi dolayısıyla erteleme davranışı kaçınılmazdır. Bağlılığın zıddı olan *uzaklık* tutumunda ise yetersiz duygusal yakınlık, şefkatten yoksunluk ve ilgisizlik hakimdir. Psikoanalitik yaklaşımı benimseyen kuramcılar tarafından öne sürülen bu temalar anne babanın etkisini anlamaya yönelik olarak geliştirilen kuramlarla örtüşerek, anne baba tutumunu demokratik, otoriter ve izin verici olarak sınıflandıran Baumrind (1971)'in kuramı ile de benzerlik göstermektedir. Daha sonra MacCoby ve Martin (1983), Baumrind'in kuramındaki izin verici aile tutumunu ikiye bölerek müsamahakar ve ihmalkar aile tutumunu oluşturmuşlardır. Buna göre, *demokratik* ebeveynler çocuklardan olgun davranış beklerken gerektiğinde kurallara uymalarını isterler. Sıcak ve ilgili, sabırlı ve duyarlıdırlar. Aile içinde verilecek olan kararlarda çocukların görüşlerini alırlar. *İhmalkar* ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler. Çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmedikleri gibi onlara ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Sıcak ve sevecendirler, çocukların tüm konularda kararlarını kendilerinin vermelerine isterler. *Otoriter* ebeveynler; koydukları kurallara çocukların uymasını ve koşulsuz itaat etmesini beklerler. Bu tür ailelerde çocuklar kurallara uymadığında ceza uygulanır ve ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alışverişinde bulunmazlar, daha çok çocuklarından söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler. *Müsamahakar* ebeveynler aşırı sevgi ve gevşek eğitim tutumu sergilerler. Çocuk merkezli ancak kuralsızlık hakimdir.

Ülkemizde ergenlerde akademik erteleme davranışı çalışmaları (Uzun Özer ve Temel, 2007; Çakıcı, 2003) olmasına rağmen ailenin akademik erteleme örüntüsünün oluşumuna etkisine ilişkin çalışmanın bulunmaması bu alanda bilgi birikiminin oluşmasını engellemiştir. Yurtdışında yapılan çalışma bulguları anne-baba tutumunun akademik erteleme eğilimi oluşmasında etkili olduğunu göstermektedir (Ferrari ve Olivette, 1994). Ülkemiz kültürü ve aile yapısının diğer kültürlerden farklı olduğu düşünüldüğünde, anne baba tutumunun ergenlerde akademik erteleme ile nasıl bir bağlantısının bulunduğu araştırılması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu

doğrultuda Baumrind (1971)'in aile tutumu ile erteleme alanında yapılan aile sınıflandırması arasında görülen benzerlik dikkati çekmektedir. Örneğin, psikoanalitik yaklaşıma göre kontrol olarak tanımlanan temada otoriter aile tutumunun özellikleri görülmektedir. Benzer olarak uzaklık olarak tanımlanan tema ise Baumrin'in aile tutumları açıklamasında ihmalkar aile tutumuna karşılık geldiği düşünülebilir. Bu çalışmada Burka ve Yuen (1983) tarafından erteleme davranışı oluşumunda etkili olduğu düşünülen aile tutumu temaları, McCoby ve Martin (1983)'in sınıflandırdığı anne-baba tutumları göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışmada algılanan anne baba tutumunun ergenlerde akademik erteleme davranışına olan etkisini incelenmiştir. Çalışma bulgularının, ergenlerde erteleme davranışı çalışmalarına katkıda bulunması beklenmektedir. Bulguların ayrıca alanda çalışan okul psikolojik danışmanları ve aile danışmanlarına anne-baba tutumlarının akademik erteleme davranışına olan etkisine ilişkin bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışma, Ankara Lisesinde eğitimlerine devam eden 211 (117 kız, 94 erkek) lise öğrencisini kapsamaktadır. Öğrencilerin yaşları 14 ile 17 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 15.4'tür ($SS = .57$). Çalışmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilerin 128'i 9. sınıf ve 83'ü 10. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği-Öğrenci Formu ve Anne-Baba Tutum Ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği-Öğrenci Formu (Procrastination Assessment Scale-Student, PASS) öğrencilerin akademik alanda erteleme eğilimini ölçmek amacı ile Solomon ve Rothblum (1984) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin uyarlama çalışması Uzun Özer (2005) tarafından yapılmıştır.

Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği iki bölüm ve toplam 44 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölüm *Erteleme Davranışının Yaygınlık Alanları*'ni ölçmeyi amaçlayan, her biri 5 puan Likert tipi 18 maddeden oluşmaktadır. Bu bölüm erteleme davranışını a) dönem ödevi hazırlama, b) sınavlara hazırlanma, c) okuma ödevlerini tamamlama, d) akademik idari işleri yerine getirme, e) katılım görevlerini yapma ve f)

genel olarak okul aktiviteleri olan 6 alanda ölçmektedir. Bu alanda yurtdışında yapılan çalışmalar, ölçeğin lise öğrencilerine uygulanmasının ölçekteki bazı maddelerin çıkarılması ile gerçekleştirilebileceği yönündedir (Owens ve Newbegin, 1997; 2000; Wesley, 1994). Buna göre bu çalışmada, Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeğinin birinci bölümündeki üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Diğer bir deyişle, lise öğrencilerinde kullanılmak üzere Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği, a) dönem ödevi hazırlama, b) sınavlara hazırlanma ve c) okuma ödevlerini tamamlama olan ilk üç maddeden oluşan erteleme davranışının sıklığı ve erteleme davranışının katılımcılara bir problem yaratıp yaratmadığı boyutlarında ölçülmüştür. Bu doğrultuda ölçeğin birinci bölümü lise öğrencileri için 6 madde içermiş ve katılımcıların erteleme davranışı 6 ile 30 arasında değişen puanlar arasında değerlendirilmiştir.

Ölçeğin ikinci bölümü *Erteleme Davranışının Nedenleri* olarak adlandırılmakta ve dönem ödevi yazmaya ilişkin öğrencilere yönelik bir senaryo içermektedir. Bu bölüm, her biri 5 puan Likert tipi 26 maddeden oluşmaktadır. Bu bölümde her iki madde bir nedeni oluşturmak üzere listelenmiştir. Bunlar; değerlendirilme kaygısı, mükemmeliyetçilik, karar verme güçlüğü, bağımlılık ve yardım arama, görevden hoşlanmama, öz güven eksikliği, tembellik, girişkenlik eksikliği, başarı korkusu, etkisiz zaman kullanımı, kontrol edilmeye karşı tepki, risk alma davranışı ve akran etkisi olmak üzere on üç sebebi içermektedir.

Erteleme Davranışı Değerlendirme Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği konusunda Onwegbuzie (2004), ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının birinci bölüm için .82, ikinci bölüm için .89 olduğunu rapor etmiştir. Ölçeğin 6 hafta arayla yapılan test-tekrar test uygulama sonuçları, ölçeğin birinci bölümü için güvenilirlik katsayısının .74 ve ikinci bölüm için .65 olduğu yönündedir (Ferrari, 1989). Uzun Özer (2005) ölçeğin Türk örneğine uygulanması sonucu içtutarlık katsayısının birinci bölüm için .76, ikinci bölüm için .81 olduğunu rapor etmiştir. Ölçeğin ergenlerden oluşan bu örneklem için Cronbach Alpha içtutarlık katsayısı hesaplanmış ve birinci bölüm için iç tutarlık katsayısı .69, ikinci bölüm için ise .87 olarak bulunmuştur.

Anne-Baba Tutum Ölçeği (Parental Attitude Scale, PAS) Baumrind (1971), Maccoby ve Martin (1983)'in çalışmalarında öne sürdükleri çocuğa tepki vermede

duyarlık ve talepkarlık boyutlarından yararlanılarak Lamborn, Maunts, Steinberg ve Dornbush (1991) tarafından geliştirilmiştir. Uygulanan Ölçek, kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve psikolojik özerklik olarak adlandırılan üç boyuttan oluşmaktadır. Kabul/ilgi boyutu çocukların anne-babalarını ne derece sevecen, ilgili ve katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlayan ifadeler içerirken, Kontrol/denetleme boyutu çocukların anne-babalarını ne derce kontrollü ve denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlayan ifadeler içermektedir. Psikolojik özerklik boyutu ise algılanan demokratik tutumun ne derece uygulandığını ve çocuğun bireyselliğinin ifadeye ne derece cesaretlendirildiğini ölçmeyi amaçlayan ifadeler içermektedir. Ölçekte birinci ve üçüncü boyuttaki maddeler 4 dereceli, ikinci boyuttaki maddeler 7 dereceli ve diğer maddeler ise 3 dereceli ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekten kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının kesişmesinden 4 anne-baba tutumu ayırt edilerek alınmaktadır. Buna göre kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarında ortancanın üzerinde puan alan katılımcıların anne-babaları *demokratik*, altında puan alanlar ise *ihmkar*, kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan anne-babalar *otoriter*, kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan anne-babalar ise *müsamahakar* olarak adlandırılmışlardır. Geçerlik ve güvenirlik çalışması için lise ve üniversite öğrencilerine iki hafta arayla uygulanan Anne-baba Tutum Ölçeği'nin Cronbach Alpha içtutarlık katsayıları lise öğrencileri için sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için .82 ve .70, kontrol/denetleme alt ölçeği için .88 ve .69; psikolojik özerklik alt ölçeği için .76 ve .66 olarak bulunmuştur (Yılmaz, 2000).

İşlem

Veri toplama araçları katılımcılara araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmanın amacı ve ölçeklere ilişkin yönergeler uygulama öncesinde katılımcılara kısaca açıklanmış ve sonuçların gizliliği konusunda güvence verilmiştir. Ölçme araçları, araştırmaya katılmaya gönüllü olan lise öğrencilerine sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulamalar yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

BULGULAR

Katılımcıların erteleme davranışı düzeyleri Erteleme davranışı değerlendirme ölçeğinin birinci bölümünden aldıkları puanlar ile değerlendirilmiştir. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin bu bölümden aldıkları puanlar 6 ile 30 arasında değişirken

akademik erteleme davranışı puan ortalaması 17.7 ($SS = 4.2$) olarak bulunmuştur. Erteleme davranışının olası nedenlerini belirlemek amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda, ölçeğin ikinci bölümünü oluşturan 26 madde yorumlanabilir dört nedensel faktörde toplanmıştır. Faktör isimleri Milgram, Marshevsky ve Sadeh'in (1994) önerdiği gibi faktör yükü en fazla olan maddenin ismi verilerek isimlendirilmiştir. Buna göre bulgular çalışmaya katılan ergenlerin olası akademik erteleme sebeplerinin mükemmeliyetçilik, tembellik, kontrole karşı tepki ve risk alma davranışı olduğunu ortaya koymuştur.

Katılımcıların anne-baba tutumlarının akademik erteleme davranışına etkisi 2 (cinsiyet) X 4 (anne-baba tutumu) tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yoluyla incelenirken anne-baba tutumlarının erteleme davranışı sebepleri üzerindeki etkisi 2 (cinsiyet) X 4 (anne-baba tutumu) çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yoluyla test edilmiştir. Yapılan ANOVA analizi sonuçları, cinsiyet temel etkisinin, $F_{(3, 194)} = 1.07, p = .30$, ve cinsiyet X anne-baba tutumu etkileşiminin, $F_{(3, 194)} = 2.24, p = .09$, akademik erteleme davranışı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir. Buna karşılık, anne baba tutumunun akademik erteleme sebepleri üzerindeki etkisini test etmek amacıyla yapılan MANOVA sonuçları cinsiyet temel etkisinin akademik erteleme sebepleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{(4, 188)} = 5.27, p = .00, \eta^2 = .101$, Wilks' Lambda = .90). Buna göre risk alma davranışı göz önünde bulundurulduğunda kız öğrencilerle erkek öğrencilerin akademik erteleme davranışı düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmuştur, ($F_{(1, 191)} = 14.12, p = .00, \eta^2 = .069$). Bulgular, risk alma davranışı sebebiyle erkek öğrencilerin ($M = 10.93$; $SS = 4.01$) kız öğrencilerden ($M = 8.83$; $SS = 2.91$) daha çok erteleme yoluna gittiklerini göstermiştir. MANOVA sonuçları ayrıca anne baba-tutumu temel etkisinin akademik erteleme sebepleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır ($F_{(12, 570)} = 1.97, p = .01, \eta^2 = .044$, Wilks' Lambda = .87). MANOVA analizini takiben anne baba-tutumunun akademik erteleme sebepleri ile olan ilişkisini anlamak üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına bakılmıştır. Analiz sonuçlarında Tip1 hata payını kontrol altında tutmak için Bonferroni yöntemi kullanılarak, alfa değeri ($\alpha = .05$) karşılaştırma sayısına bölünmüş ve ANOVA sonucu $\alpha = .012$ düzeyinde değerlendirilmiştir. ANOVA sonuçları, akademik erteleme

mükemmeliyetçilik sebebi açısından ailesi otoriter tutuma sahip olanlarla ailesi müsamahakar tutuma sahip olanlar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu ortaya çıkarmıştır ($F_{(3, 191)} = 5.54, p = .00, \eta^2 = .080$). Buna göre, ailesi otoriter tutuma sahip olan ergenlerin ($M = 27.28; SS = 7.36$) ailesi müsamahakar olanlara ($M = 22.70; SS = 5.98$) oranla daha yüksek erteleme davranışı puanları olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak, analiz sonuçları ertelemenin kontrole karşı isyan sebebi açısından ailesi otoriter tutuma sahip olan ergenler ile ailesi demoktatik ve müsamahakar tutuma sahip olan ergenler arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu ortaya koymuştur ($F_{(3, 191)} = 5.14, p = .00, \eta^2 = .075$). Buna göre, ailesi otoriter tutuma sahip olan ergenlerin ($M = 9.64; SS = 2.96$) ailesi demokratik olan ergenlere ($M = 9.29; SS = 3.14$) ve müsamahakar olanlara ($M = 7.44; SS = 2.34$) oranla daha yüksek mükemmeliyetçilik puanları olduğu bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyet ve anne baba tutumuna ilişkin erteleme sebeplerinin ortalama ve standart sapma puanları Tablo 1’de sunulmaktadır.

Anne-Baba		Mükemmeliyetçilik			<i>Tembellik</i>		Kontrol Karşı İsyân		Risk Alma	
Cinsiyet	Tutumu	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SS</i>	<i>M</i>	<i>SS</i>	<i>M</i>	<i>SS</i>	<i>M</i>	<i>SS</i>
Kız	Demokratik	27	25.14	7.21	17.30	4.48	9.00	3.14	8.78	3.42
	İhmalkar	18	24.38	6.82	17.14	5.76	8.48	3.30	9.62	3.12
	Otoriter	39	23.48	5.73	16.03	5.02	7.51	2.29	8.56	2.60
	Müsamahakar	22	27.54	8.57	17.90	5.44	8.73	2.96	8.59	2.56
	Toplam	109	24.89	7.01	16.94	5.11	8.31	2.89	8.83	2.91
Erkek	Demokratik	18	27.28	6.54	18.33	3.82	9.72	3.51	12.56	4.44
	İhmalkar	15	23.00	8.69	17.40	3.54	8.27	3.03	10.53	2.85
	Otoriter	18	21.00	6.32	14.50	5.52	7.28	2.49	8.72	2.93
	Müsamahakar	39	27.13	6.69	17.38	5.07	10.15	3.22	11.36	4.28
	Toplam	90	25.24	7.33	17.00	4.83	9.18	3.28	10.93	4.01
Toplam	Demokratik	45	26.00	6.96	17.71	4.21	9.29	3.27	10.29	4.25
	İhmalkar	36	23.81	7.57	17.25	4.90	8.39	3.15	10.00	3.00
	Otoriter	57	22.70	5.98	15.54	5.19	7.44	2.34	8.61	2.68
	Müsamahakar	61	27.28	7.36	17.57	5.17	9.64	3.18	10.36	3.96
	Toplam	199	25.05	7.14	16.96	4.97	8.70	3.09	9.78	3.60

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı algılanan anne-baba tutumunun akademik erteleme davranışına olan etkisini incelemektir. Bu doğrultuda anne-baba tutum ölçeği ve erteleme davranışı değerlendirme ölçeği veri toplama araçları olarak kullanılmış ve lise eğitimlerine devam eden 211 katılımcıdan bu ölçekler yoluyla veri toplanmıştır. Katılımcıların erteleme davranışı düzeyleri erteleme davranışı değerlendirme ölçeğinin birinci bölümünden aldıkları puanlar ile değerlendirilirken, katılımcıların erteleme sebepleri ölçeğin ikinci bölümüne uygulanan faktör analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Buna göre

bulgular çalışmaya katılan ergenlerin olası akademik erteleme sebeplerinin mükemmeliyetçilik, tembellik, kontrole karşı isyan ve risk alma davranışı olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışma bulguları anne-baba tutumunun katılımcıların akademik erteleme davranışları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını gösterirken; akademik erteleme sebepleri üzerinde anlamlı etkisi olduğunu göstermiştir. Buna göre, ertelemenin mükemmeliyetçilik sebebi göz önünde bulundurulduğunda otoriter aile tutumu ile müsamahakar aile tutumu arasında anlamlı bir farklılık bulunurken; akademik ertelemenin kontrole karşı isyan sebebi göz önünde bulundurulduğunda ailesi otoriter, demokratik ve müsamahakar tutuma sahip olan katılımcılar arasında anlamlı bir fark olduğu yönündedir. Her iki sebepte de ailesi otoriter tutuma sahip olan katılımcılar adı geçen sebepler dolayısıyla adı geçen diğer gruplara oranla akademik konularda daha sıklıkla erteleme yoluna gittiklerini belirtmişlerdir. Baumrind (1971)'in anne-baba tutumları sınıflandırmasında otoriter aile tutumu olarak belirttiği ve Burka ve Yuen (1983)'ün kontrol temasını içeren aile tutumunda belirtildiği gibi bu tip aile tutumunda ebeveynler çocukların koyulan kurallara koşulsuz itaat etmesini beklerler. Kurallara uyulmadığında cezalandırılan çocuklar özellikle ergenlik döneminde aile ile çatışma yaşayabilmektedir (Ulusoy, Demir ve Baran, 2005). Ebeveynler çocuklarıyla görüş alışverişinde bulunmadığı gibi onlardan söylenen her şeyi sorgulamadan kabul etmesi beklenir. Bu doğrultuda bu çalışmanın, ailesi otoriter tutuma sahip olan katılımcıların diğer katılımcılara oranla daha sıklıkla erteleme yoluna gitmesine ilişkin bulgusu daha önceki çalışma bulgularını (örn. Ferrari ve Olivette, 1994; Pychyl, Coplan ve Reid, 2002) destekler niteliktedir. Burka ve Yuen (1983)'e göre (baskı teması) bu tip aile tutumu ile yetişen çocuklar iki şekilde tepki geliştirebilirler. Bu tepkilerin ilkinde çocuk anne-babasının sevgi ve onayını alabilmek için onların koyduğu yüksek standartlara ulaşmayı bir koşul olarak görür ve bu durum zamanla çocukta mükemmeliyetçi kişiliğe dönüşür (Frost, Lahart ve Rosenblate, 1991). Ferrari ve Olivette (1994)'ye göre ise asiliğin hakim olduğu ergenlik döneminde ergen otoriter tutuma sahip ailesini sosyal olarak kabul edilen pasif bir yolla cezalandırma yöntemini seçmektedir. Araştırma bulgularına göre ailenin önem verdiği akademik konuların ertelenmesi onlara karşı gösterilen bir cezalandırma yöntemidir.

Çalışmanın cinsiyet farkına ilişkin bulgusu, katılımcıların akademik erteleme davranışında cinsiyete yönelik bir farklılık olmadığını ortaya koyarken; erkek öğrencilerin risk alma davranışı sebebiyle kız öğrencilerden daha sıklıkla erteleme yoluna gittiğini ortaya koymuştur. Bu güne kadar yapılan erteleme davranışı çalışmalarında sıklıkla çalışılan bir konu olan cinsiyet farkına yönelik ortak bir bulgu söz konusu değildir. Buna göre, bazı çalışma bulguları cinsiyet farkı rapor ederken (Çakıcı, 2003; Milgram ve ark., 1994; Owens ve Newbegin, 2000; Pychyl, Coplan, ve Reid, 2002; Uzun Özer, Demir ve Ferrari, 2008), diğer çalışmalarda bu yönde bir bulguya rastlanmamıştır (örneğin; Beswick ve ark., 1988; Watson, 2001). Ülkemiz aile yapısı göz önünde bulundurulduğunda, istenmeyen bir davranış olan ertelemenin özellikle ergenlik döneminde erkek öğrenciler tarafından risk alma sebebiyle kız öğrencilerden daha fazla sergilenmesi beklenen bir bulgudur.

Genel olarak bakıldığında çalışma bulguları okul rehber öğretmenlerine ve aile danışmanlarına akademik erteleme örüntüsünde aile tutumlarının rolüne ilişkin bazı bilgiler sunacak niteliktedir. Ancak, çalışmaya katılan öğrencilerin tek bir liseden seçilmiş olması bulguların sınırlılığını ortaya koymaktadır. İleride yapılacak olan çalışmalarda ergenlerde akademik erteleme davranışı örüntüsünün farklı ve daha geniş örneklem yoluyla incelenmesinin daha güçlü kanıtlar sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(3), 157-166.
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4, 99-102.
- Beswick, G., Rothblum, E. ve Mann, L. (1988). Psychological antecedents of student procrastination. *Australian Psychologist*, 23(2), 207-217.
- Beveridge, R. M., & Berg, C. A. (2007). Parent-adolescent collaboration: An interpersonal model for understanding optimal interactions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10(1), 25-52.
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. ve Steinberg, T. (1993). Parenting practices and peer affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482.
- Burka, J. B., & Yuen, L. M. (1983). *Procrastination: Why do you do it, what to do about it*. CA: Addison- Wesley Publishing Company.
- Burns, L. R., Dittmann, K., Nguyen, N., & Mitchelson, J. K. (2001). Academic procrastination, perfectionism, and control: Associations with vigilant and avoidant coping. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 35-46.
- Cassady, J. C. ve Johnson, R. E. (2002). Cognitive test anxiety and academic performance. *Contemporary Educational Psychology*, 27, 270-295.
- Çakıcı, D. Ç. (2003). Lise ve üniversite öğrencilerinde genel erteleme ve akademik erteleme davranışının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çivitçi, A. (2006). Ergenlerde mantıkdışı inanç ve sürekli kaygı ilişkisi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(12), 27-39.
- Garbarino, J. (1985). *Adolescent Development: An ecological perspective*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company.

- Ferrari, J. R. (1989). Reliability of academic and dispositional measures of procrastination. *Psychological Reports*, 64, 1057-1058.
- Ferrari, J. R., Johnson, J. L. ve McCown, W. G. (1995). *Procrastination and task avoidance: Theory research, and treatment*. NY: Plenum Press.
- Ferrari, J. R., ve Olivette, M. J. (1994). Parental authority and the development of female dysfunctional procrastination. *Journal of Research in Personality*, 28, 87-100.
- Frost, R. O., Lahart, C. M. ve Rosenblate (1991). The development of perfectionism: a study of daughters and their parents. *Cognitive Therapy and Research*, 15, 469-490.
- Hill, P. (1993). Recent advances in selected aspects of adolescent development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34, 69-99.
- Koçkar, A., Kılıç, B. G. ve Şener, Ş. (2002). İlköğretim öğrencilerinde sınav kaygısı ve akademik başarı, *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(2), 100-105.
- Kutlesa, N. (1998). Effect of group counseling with university students who complain of procrastination. Unpublished master's thesis, University of Western Ontario, London.
- Lamba, G. (1999). Effects of gender-role and self-efficacy on academic procrastination in college students. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Missouri: Truman State University. (UMI no. 1396698).
- Lamborn, S. D., Maunts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbush, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescence from authoritative authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049-1065.
- Lay, C. H. (1986). At least my research article on procrastination. *Journal of Research in Personality*, 20, 474-495.
- Manders, R. A., Scholte, R. H. J., Janssens, J. M. A. M. & De Bruyn, E. E. J. (2006). Adolescent personality, problem behavior and the quality of the parent-adolescent relationship, *European Journal of Personality*, 20, 237-254.

- Mccoby, E.E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. P. H. Mussen ve H. M. Hedderington (Ed.). *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*. NY: Wiley.
- Milgram, N., Marshevsky, S. ve Sadeh, A. (1994). Correlates of academic procrastination: Discomfort, task aversiveness, and task capability. *The Journal of Psychology*, 129(1), 145-155.
- Milgram, N. A., Sroloff, B. ve Rosebaum, M. (1988). The procrastination of everyday life. *Journal of Research in Personality*, 22, 197-212.
- Onwuegbuzie, A. J. (2004). Academic procrastination and statistics anxiety. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 29(1), 3-19.
- Owens, A. M. ve Newbegin, I. (1997). Procrastination in high school achievement: A causal structural model. *Journal of Social Behavior and Personality*, 12(4), 869-887.
- Owens, A. M. ve Newbegin, I. (2000). Academic procrastination of adolescents in English and Mathematics: Gender and personality variations. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 111-124.
- Pychyl, T. A., Coplan, R. J., ve Reid, P. A. M. (2002). Parenting and procrastination: gender differences in the relations between procrastination, parenting style and self worth in early adolescence. *Personality and Individual Differences*, 33, 271-285.
- Schowuenburg, H.C., Lay, C., Pychyl, T.A., ve Ferrari, J.R. (2004) (Eds). *Counseling the procrastinator in academic settings*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Senecal, C., Lavolie, K. ve Koestner, R. (1997). Trait and situational factors in procrastination: An interactional model. *Journal of Social Behavior & Personality*, 12(4), 889-903.
- Siyez, D. & Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler arasından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.

- Solomon, L. J. ve Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 503-509.
- Ulusoy, M. D., Demir, N. Ö. ve Baran, A. G. (2005). Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 367-386.
- Uzun Özer, B. (2005). Academic procrastination: Prevalence, self-reported reasons, gender difference, and its relation with academic achievement. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzun Özer, B., Demir, A. ve Ferrari, J. R. (2008-basımda). Exploring Academic Procrastination among Turkish Students: Possible Gender Differences in Prevalence and Excuses. *Journal of Social Psychology*.
- Uzun Özer, B. ve Temel, D. (2007). Akademik erteleme davranışı: Sıklığı, olası nedenleri ve umut düzeyinin rolü, (17-19 Ekim, 2007, Çeşme: İzmir), Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı*, s.193, İzmir: Nobel Yayın Dağıtım.
- Watson, D. C. (2001). Procrastination and the five-factor model: A facet level analysis. *Personality and Individual Differences*, 30, 149-158.
- Wesley, J. C. (1994). Effects of ability, high school achievement, and procrastinatory behavior on college performance. *Educational and Psychological Measurement*, 54(2), 404-408.
- Yılmaz, A. (2000). Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.